

De Kersentuin van Anton Tsjechov
Door Tokodrama
Regie: Bart van Heel
Gezien: vrijdag 21 december, Polanentheater.

TOKODRAMA'S MUZIKALE, KLASSIEKE KERSENTUIN

Ik kom van huis, gehaast. De hele dag gewerkt, snel even thuis, eten, tijdens de koffie op volle toeren nog even alle zenders langs gezapt, geen nieuws gemist gelukkig, haastig op de fiets, door de sneeuw naar het Polanen: Koude vingers, kaartje kopen voor De Kersentuin. Vrienden! Een kopje koffie, de zaal in. Het licht gaat uit.

De voorstelling ontdooit. IJle pianoklanken, een broos lied, acteurs komen krakend uit hun “freeze”. Alsof men zeggen wil: we hebben Tsjechov van zolder gehaald, hij is wat oud, geef ‘m even de tijd weer in beweging te komen. En dat werkt heel mooi. Ik word als toeschouwer in een “modus” gedirigeerd van “laat maar even lekker over je heenkomen”.

Da’s een verdienste van de regisseur die de voorstelling in alle opzichten heel zorgvuldig heeft gecomponeerd tot een klassieke Tsjechov. Voorwaar geen sinecure. Een beetje tegen de tijdsgeest in (dus des te dapperder) en met veel gevoel en zorg gemaakt.

Tokodrama’s *De Kersentuin* is een muzikale voorstelling. De voorstelling is in een aantal opzichten gecomponeerd: niet alleen vanwege de mooie pianomuziek en koorzang, ook spel, tekstbehandeling, tekstbewerking, kostuums, lichtplan, en decor – met uitzondering misschien van de zichtbare grime – zijn tot in de puntjes verzorgd.

Bart van Heel maakt maximaal gebruik van de kwaliteiten van de acteurs (en dat is nu net weer een kwaliteit van Bart van Heel!), die allemaal aan elkaar gewaagd zijn. Hetty Oster glorieert met haar subtiele, geloofwaardige en gelaagde vertolking van Ljubov, de eigenaresse van de Kersentuin. Ze draagt het stuk en wordt omringd door negen goede acteurs. Zonder de anderen tekort te doen, moet op deze plaats ook Syb de Lange genoemd. Hij speelt Firs, de lijfknecht. In zijn (of Barts) versie is het een pianospelende, van ouderdom krom lopende, butler die voortdurend in zichzelf loopt te mompelen. Een knap staaltje timing!

Misschien is de grootste uitdaging van de theatermaker bij het regisseren en ensceneren van een Tsjechov wel de balans tussen enerzijds de landerige verveling, het eeuwige wachten en de zwaarte die zo eigen is aan Tsjechovs teksten en anderzijds de wetten van het (moderne) toneel: tempo, dynamiek, energie.

En het moet gezegd, Tokodrama is heel erg geslaagd die balans goed neer te zetten. Trouw aan Tsjechov én interessant, spannend, energiek en gelaagd. Je zou hooguit als kanttekening kunnen stellen dat het stuk nog meer dynamiek zou hebben gehad als de aankomst van Ljubov op haar landgoed met energie en met meer vrolijkheid zou zijn neergezet. Dat zou de somberte en het verdriet van het eind alleen nog maar intenser hebben gemaakt.

Vrolijk ontbreekt, zwaarte heerst in het universum van Tsjechov. Als Ljubov, na jaren in Parijs te hebben gewoond, terugkeert op haar landgoed, staat de kersentuin in bloei terwijl het vriest. Nadat haar zoontje verdronk, vluchtte ze weg uit Rusland. Naar later blijkt, had ze een minnaar en beschouwt ze het verliezen van haar kind als een straf. De calvinistische doem overschaduwde alles van meet af aan. Letterlijk is het decor een schim van ‘wat ooit was’.

Bijna alle personages leven in of liever gezegd ‘met’ het verleden. Niet alleen Ljubovs verleden hangt als een schaduw over het stuk heen, ook het naderende socialisme en misschien wel het verval van Tsjechov zelf (die een jaar nadat hij *De Kersentuin* schreef overleed) hangen als een onweerswolk te wachten op hun kans om los te barsten.

Maar er barst niks los. Daarom heeft Bart van Heel waarschijnlijk ook de feestscène geschraapt (een te verdedigen keuze!). Het blijft hangen in een enkele beschimping van intellectuelen die “zelfingenomen ijdeluiten” worden genoemd en die wordt verweten dat ze alleen maar wauwelen maar niet werkelijk iets doen. Rusland is “een saai, achterlijk land. Mensen hebben geen beschaving.”

De teloorgang van de familie en het landgoed is onvermijdelijk. Ljubov leeft op krediet, is alles kwijt en moet haar kersentuin definitief verkopen. Ze blijft ‘adellijk’, oud geld noemen ze dat, geloof ik. Maar er zitten niet te repareren barsten in haar beschaafde bolwerk. Als Lopachin, een zakenman die een vroeger zoon van een lijfeigene is, de kersentuin koopt, de bomen zal kappen en er zomerhuisjes zal neerzetten, is dat het definitieve en treurige einde van Ljubov en de haren. Vaarwel oud leven, welkom nieuw leven.

Frank Roumen